

վրայ դնել իր ձեռնարկին պատկուժը։ Մխիթար չունէր իր սեփական տպարանը, Անթոնիոյ Պորթոլիի տպարանը կը գործածէր հայկական գործերու տպագրութեան համար, ոչ առանց մեծ նեղութիւններու և նաեւ ծախսերու, որոնց Միաբանութիւնը ընդ առաջ կ'երթար ի սէր հայ գրին, որուն մեծագոյն նահատակը եղաւ նախ ինքը և յետոյ իր անմիջական աշակերտները այդ զփուարին ժամանակներու մէջ։

1727-էն ի վեր Մխիթար և իր աշակերտները արդէն լծուած էին Հայկազեան Բառարանի մը յորինման, և իրենք իսկ ունէին մտահոգութիւնը անոր տպագայ տպագրութեան։ Մխիթար իր երազին իրականացումն իսկ չհասաւ տեսնելու, որովհետեւ այդ գործն ալ կրեց ընդհատուիներ։ 1749-ի մայիսին լոյս տեսաւ տոոր առաջին հատորը, յետ Հիմնադրին մահուան. իսկ երկրորդ հատորը քսան տարի վերջ անխոնջ ջանքերով Մխիթար արբահօր քարտուղարին և քաջ հայագէտ աշակերտին՝ Հ. Մկրտիչ Անանեանի։

ԲՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ստեփանոս Ռոշքեանի Բառարանին բնագիրը այսօր, ինչպէս ըսուեցաւ նախապէս, կը պահուի Վիեննայի Մխիթարեան Հարց Մատենադարանը։ Հ. Յ. Տաշեան հաւաստելու համար թէ բուն հեղինակին բնագիրն է իրենց քով պահուածը, կը հիմնուի գրին նոյնութեան վրայ՝ Ռոշքեանի ժամանակագրութեան ու նամակներուն և Բառարանին։

Բացի բնագրէն կան երկու ուրիշ օրինակութիւններ. մին հեղինակին կենդանութեանը, իր իսկ հսկողութեամբ և գուցէ ծախսովը օրինակել տրուած մաքուր օրինակ մը, զոր Վենետիկ զրկած էր տպագրութեան համար։ Բայց երբ ծախսի հարցը համաձայնութիւն գտած չէ, Վենետիկէն փոխադրուած է Հոսմ Անտոնեան

հայրերու քով, և յետոյ Պոլիս։ Հ. Տաշեան կ'երեւի թէ զայն հոն տեսած է, որ հաստատապէս կը գրէ. «այժմ կը գտնուի ի կ. Պոլիս նոյն Հարց մատենադարանին մէջ»։

Երկրորդ օրինակութիւնը կատարուած է Վենետիկ Մխիթարեան վարդապետներու ձեռքով։ Տէր Գրիգոր Ռոմանշըի 1842, Յուլիս 2-ին Ս. Ղազար բերած է հետը Ստեփանեան Բառարանին բնագիրը իւովէն։ Մխիթարեան վարդապետները, թոյլտուութեամբ բերողին, կը լուծեն հատորները և բաժնելով մասերու, հաւաքական աշխատութեամբ մը մէկ ամսուան ընթացքին կ'օրինակեն զայն և յետոյ վերստին կ'ազմելով բնագիր հատորը՝ կը վերադարձնեն զայն Տէր Գրիգոր Ռոմանշըիին, որ կը տանի հետը։ Այդ բնագիրն է որ յետոյ ժառանգութիւն կ'ըլնայ Վիեննայի Մխիթարեան հայրերուն։

Վենետիկի Մխիթարեան հայրերը որ կը կատարեն այս ընդօրինակութեան աշխատանքը, սկիզբը երկտողով մը կը ծանուցանեն հղելութիւնը, աւելցնելով թէ հաւատարմօրէն օրինակած են Բառքըին Ա. մասը, այսինքն Հայերէն-լատիներէնը՝ որ աւելի կարեւոր է. իսկ լատիներէն-հայերէն բաժինէն մասնակի օրինակութիւն մը ըրած են, պարզապէս զաղափար մը տալու համար հեղինակի ոճին։

ԱՄԻՇԱՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

1850-ին Ալիշան կ'ուսումնասիրէ Բառարանը Վենետիկ կատարուած օրինակութեան վրայ։ Ութ տարի վերջն է ուրեմն, որ Ալիշան ձեռքը կ'առնէ իր եղբայրակիցներէն օրինակուած այդ հսկայ գործը, որուն օրինակութեան չէ կրցած մասնակցիլ, բայց հետեւած է աշխատանքին՝ լսելով և հետաքրքրուելով հետուէն։ Այդ թուականին ան կը պաշտօնավարէր Ռափայէլեան վարժարանին մէջ։ Լսած է դիտուութիւններ օրինակողներէն. այս դիտու-